

Sz. P. Przemysław Czarnek
Minister Edukacji Narodowej
Al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa
[Do wiadomości Wojewódzkich Kuratorów Oświaty]

**Apel o aktywne włączenie się Ministerstwa Edukacji Narodowej,
Wojewódzkich Kuratoriów Oświaty oraz organów prowadzących szkoły
w upowszechnianie zatrudniania osób pełniących funkcję pomocy nauczyciela (asystentek
i asystentów międzykulturowych) oraz asystentek i asystentów edukacji romskiej**

Szanowny Panie Ministrze,
Szanowni Państwo Wojewódzcy Kuratorzy Oświaty,
Szanowne Przedstawicielki i Przedstawiciele organów prowadzących szkoły,

Kierujemy ten list do Państwa jako instytucji odpowiedzialnych za system edukacji formalnej w Polsce, w tym za edukację uczniów i uczennic romskich oraz uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji. Jego celem jest zaapelowanie o aktywne włączenie się w upowszechnianie zatrudniania w szkołach osób pełniących funkcję pomocy nauczyciela (zwanymi również asystentkami i asystentami międzykulturowymi) oraz asystentek i asystentów edukacji romskiej¹.

Współdziałanie instytucji wszystkich szczebli: Ministerstwa Edukacji Narodowej, kuratoriów oświaty oraz organów prowadzących jest niezbędne, aby uczniowie i uczennice z doświadczeniem migracji oraz romscy mieli zapewnioną odpowiednią edukację oraz wsparcie w integracji w środowisku szkolnym. Jednym z najskuteczniejszych, a jednocześnie nie dość powszechnie stosowanych narzędzi, umożliwiających realizację tych celów, jest zatrudnianie w szkołach osób na stanowiskach pomocy nauczyciela (zgodnie z zapisami Ustawy o systemie oświaty i/lub Ustawy Prawo oświatowe²), określanymi powszechnie jako asystentki i asystenci międzykulturowi a także asystentek i asystentów edukacji romskiej.

List ten powstał z inicjatywy osób i organizacji współtworzących ogólnopolską Koalicję na rzecz wzmocnienia roli asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich, powołaną w październiku

¹ W dalszej części listu używamy zbiorczego określenia „asystentki i asystenci” w odniesieniu do obu wymienionych grup.

² Zgodnie z Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.), art. 165 ust. 8: *Osoby, o których mowa w ust. 7 [osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki – red.], mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia, zatrudnioną w charakterze pomocy nauczyciela przez dyrektora szkoły. Pomocy tej udziela się nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy (wcześniej zapis obowiązywał w Ustawie o systemie oświaty). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych, etnicznych oraz społ. posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. nr 214, poz. 1579, z późn. zm.), art. 12 ust. 2: *W przedszkolu i szkole publicznej można zatrudnić, w charakterze pomocy nauczyciela, asystenta edukacji romskiej. Asystent edukacji romskiej udziela dzieciom i młodzieży pochodzenia romskiego pomocy w kontaktach ze środowiskiem przedszkolnym lub szkolnym, a także współdziała z ich rodzicami oraz z przedszkolem lub szkołą.**

2019 r. przez Fundację na rzecz Różnorodności Społecznej. W skład Koalicji wchodzi jednaście organizacji pozarządowych i instytucji z całej Polski, bezpośrednio zaangażowanych w edukację dzieci z doświadczeniem migracji oraz dzieci romskich³, asystentki i asystenci międzykulturowi oraz romscy, nauczycielki i nauczyciele, dyrekcje szkół. Poparcie dla apelu wyrażają także inne organizacje pozarządowe i społeczne, asystentki i asystenci międzykulturowi oraz romscy, rodzice i opiekunowie prawni dzieci z doświadczeniem migracji, dzieci romskich oraz dzieci polskich, dyrekcje szkół, nauczycielki i nauczyciele, kadra pedagogiczna i psychologiczna szkół oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych, kadra uczelni wyższych a także ekspertki i eksperci zajmujący się integracją, wspieraniem edukacji dzieci z doświadczeniem migracji oraz przeciwdziałaniem wykluczeniu i dyskryminacji. Diagnoza sytuacji i rekomendacje przedstawione w niniejszym liście wynikają z ekspertyzy, badań⁴, doświadczeń asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich a także wieloletnich doświadczeń organizacji pozarządowych współpracujących ze szkołami, w których uczą się dzieci z doświadczeniem migracji i/lub dzieci romskie. Są one także komplementarne wobec raportu NIK pn. "Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców"⁵, opublikowanego 8 września 2020 r.

Należy przy tym podkreślić, że możliwość zatrudniania w szkołach asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich, jaką dają obowiązujące w Polsce przepisy, niesie ze sobą wiele praktycznych i potencjalnych korzyści. Pomimo trudności, barier i wyzwań związanych z angażowaniem asystentek i asystentów do pracy w szkołach, kadra szkół i organizacje pozarządowe bardzo doceniają stworzoną przepisami możliwość zatrudniania osób w tych funkcjach. Jest to rozwiązanie unikalne w skali międzynarodowej, które mogłoby stanowić dobrą praktykę i wzór dla innych krajów - także tych, w których skala migracji jest znacznie większa, niż w Polsce. Zależy nam, by te zapisy prawne były stosowane w jak najkorzystniejszy systemowo sposób i by szkoły w jak największym stopniu wykorzystywały potencjał zatrudniania asystentek i asystentów – zarówno w kontekście zobowiązań dotyczących przestrzegania praw człowieka, jak i efektywnego i gospodarnego zarządzania środkami publicznymi. Dostęp do edukacji jest bowiem prawem konstytucyjnym i prawem człowieka wynikającym z umów międzynarodowych. To dzięki asystentkom i asystentom dzieci i młodzież z doświadczeniem migracji oraz dzieci i młodzież romska mogą w praktyce realizować to prawo. Rolą władz publicznych, zarówno centralnych, jak i lokalnych, jest zapewnienie warunków do jego realizacji.

Chcemy również podkreślić, że zatrudnianie asystentek i asystentów stanowi element gospodarnego i efektywnego zarządzania środkami przekazywanymi na wspieranie edukacji uczniów i uczennic o szczególnych potrzebach - czyli subwencji oświatowej na dzieci romskie i dzieci z zagranicy (z subwencji możliwe jest pokrycie m.in. wynagrodzeń asystentek i asystentów). Zachęcamy więc

³ Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS) z Warszawy, Fundacja w Stronę Dialogu (dawniej Fundacja Dialog-Pheniben) z Krakowa, Fundacja Wspierania Kultury i Języka Polskiego im. Mikołaja Reja z Krakowa, Centralna Rada Romów z siedzibą w Radomiu, Fundacja Kobiety Wędrownie z Trójmiasta, Fundacja Polskie Forum Migracyjne (PFM) z Warszawy, Stowarzyszenie Dla Ziemi z Lublina, Stowarzyszenie na rzecz Społeczeństwa Wielokulturowego Nomada z Wrocławia, Fundacja Kalejdoskop Kultur z Wrocławia, Stowarzyszenie 9dwunastych z Białegostoku, Wydział Oświaty Dzielnicy Ochota w Warszawie, Stowarzyszenie Port ze Słupska. Więcej o Koalicji oraz zatrudnianiu asystentek i asystentów w szkołach w Polsce można dowiedzieć się na stronie www.asywszkole.pl.

⁴ M.in. badania przeprowadzone przez Fundację na rzecz Różnorodności Społecznej: Badanie dotyczące relacji rówieśniczych na tle różnic kulturowych, religijnych itp. (2014 – 2015), Badanie dotyczące systemu nauczania dzieci cudzoziemskich języka polskiego jako drugiego/obcego (2012 – 2014), Badanie dotyczące zjawiska wykluczenia dzieci cudzoziemskich w szkołach w Polsce oraz podejmowanych działań zmierzających do ich integracji (2012 – 2014): <http://ffrs.org.pl/aktualne-dzialania/badani/>

⁵ Link do raportu: https://www.nik.gov.pl/plik/id,22685_vp,25384.pdf, komunikat z podsumowaniem najważniejszych treści raportu: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/ksztalcenie-dzieci-cudzoziemcow-i-powracajacych-do-kraju.html>

przede wszystkim organy prowadzące, żeby środki z subwencji wykorzystywać w celu zatrudniania asystentek i asystentów, gdyż jest to jedna z najbardziej efektywnych finansowo inwestycji w edukację i integrację w środowisku szkolnym i lokalnym.

Uznając zarówno korzyści, związane z zatrudnianiem w szkołach asystentek i asystentów, jak również zdając sobie sprawę z istniejących potrzeb i wyzwań, **niniejszym listem chcemy zwrócić Państwa uwagę na konieczność wzmocnienia roli asystentek i asystentów na poziomie systemowym, instytucjonalnym i lokalnym, a także na potrzebę dostrzegania i doceniania ich pracy - zarówno wtedy, kiedy szkoły pracują w standardowym trybie stacjonarnym, jak też w czasie pandemii koronawirusa i związanej z nią edukacji zdalnej. Chcemy również zachęcić Państwa do podejmowania działań, które sprawią, że szkołom w Polsce łatwiej będzie zatrudniać asystentki i asystentów** w liczbie i skali adekwatnej do realnych potrzeb – tak, aby jak najwięcej uczniów i uczennic oraz nauczycielek i nauczycieli mogło skorzystać z ich wsparcia.

Poniżej przedstawiamy:

- I. **Korzyści** związane z zatrudnianiem w szkołach asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich,
- II. **Wyzwania, trudności i potrzeby** związane z zatrudnianiem w szkołach asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich,
- III. **Wnioski i rekomendacje** dla Ministra Edukacji Narodowej i Wojewódzkich Kuratorów Oświaty oraz organów prowadzących szkoły.

We wdrażaniu opisanych poniżej wniosków i rekomendacji zachęcamy do korzystania ze wsparcia organizacji pozarządowych i społecznych oraz osób, które mają wiedzę, ekspertyzę i doświadczenie w zakresie angażowania asystentek i asystentów w szkołach w Polsce, m.in. organizacji i osób współtworzących ogólnopolską Koalicję na rzecz wzmocnienia roli asystentek i asystentów międzykulturowych i romskich. Zapraszamy do kontaktu z nami: koalicja.asy@ffrs.org.pl, aby wspólnie wspierać kadre szkół, uczniów i uczennice oraz rodziców w pełnym wykorzystaniu potencjału asystentek i asystentów w szkołach.

Z wyrazami szacunku,

Agnieszka Kozakoszczak

Prezeska zarządu
Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej

akozakoszczak@ffrs.org.pl

Anna Górską

Wiceprezeska zarządu
Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej

agorska@ffrs.org.pl

Adres korespondencyjny:
Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej
ul. Kobielska 34/13
04-359 Warszawa

I. Korzyści związane z zatrudnianiem w szkołach asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich.

Pracując od lat w szkołach i ze szkołami, do których uczęszczają dzieci z doświadczeniem migracji i dzieci romskie, widzimy, jak wielka jest potrzeba zatrudniania asystentek i asystentów oraz jak duże są korzyści z ich pracy. Kadra szkół, do których uczęszczają dzieci z doświadczeniem migracji oraz dzieci romskie od wielu lat podkreśla, że obecność asystentek i asystentów jest jednym z najskuteczniejszych rozwiązań wspierających zarówno same dzieci, jak i kadre szkoły oraz całe społeczności szkolne i lokalne:

1. Umożliwia korzystanie z nauki uczennicom i uczniom z doświadczeniem migracji oraz romskim, wpływa pozytywnie na ich frekwencję szkolną, integrację i wyniki edukacyjne.

Asystentki i asystenci:

- pomagają uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji oraz romskim w nauce, dzięki czemu dzieci szybciej uczą się języka polskiego i osiągają lepsze wyniki w nauce,
- udzielają wsparcia emocjonalnego, wspierają w procesie adaptacji kulturowej, pomagają odnaleźć się i budować poczucie wartości w nowym środowisku szkolnym - dzięki temu dzieci czują się w szkole bezpieczniej, są bardziej otwarte oraz budują pozytywne relacje z rówieśniczkami i rówieśnikami.

Ich obecność zmniejsza także ryzyko wypadnięcia dzieci z systemu edukacji, co jest szczególnie istotne, kiedy kontakt z dziećmi i ich rodzinami jest utrudniony (np. w przypadku rodzin mieszkających w ośrodkach dla cudzoziemców czy w trakcie zajęć zdalnych).

2. Ułatwia prowadzenie klasy oraz zmniejsza obciążenie nauczycielek i nauczycieli pracujących w oddziałach przygotowawczych oraz w klasach wielokulturowych, do których uczęszczają dzieci polskie, jak i dzieci z doświadczeniem migracji i/lub dzieci romskie - zarówno w trakcie standardowej, stacjonarnej pracy szkoły, jak również w szczególnie trudnym czasie pandemii i prowadzenia edukacji zdalnej. Asystentki i asystenci sprawiają, że praca dydaktyczna i wychowawcza nauczycielek i nauczycieli jest skuteczniejsza i mniej obciążająca, pomagają także interweniować w trudnych sytuacjach oraz im zapobiegać.

3. Ułatwia kontakt z rodzicami i/lub opiekunami prawnymi. Asystentki i asystenci umożliwiają i/lub ułatwiają skuteczną komunikację pomiędzy szkołą a rodzicami bądź opiekunami prawnymi uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji oraz romskich, zmniejszają obawy rodziców o sytuację dziecka w szkole, doradzają lub pośredniczą w doradztwie w przypadku trudności wychowawczych i problemów w nauce, poznają sytuację życiową rodzin, która może wpływać na funkcjonowanie dziecka i jego wyniki w nauce, doradzają a także pomagają radzić sobie z niektórymi praktycznymi, codziennymi sprawami, co zmniejsza stres rodziców, a tym samym zwiększa dobrostan całej rodziny.

4. Wzmacnia integrację społeczności szkolnych i lokalnych, polepsza warunki do nauki w klasach wielokulturowych (w tym warunki do nauki dzieci polskich). Asystentki i asystenci pomagają zrozumieć różnice kulturowe oraz rozwiązywać wynikające z nich nieporozumienia czy konflikty. Ich obecność w szkole pomaga kształtować postawę szacunku dla różnorodności społecznej.

5. Ułatwia prowadzenie edukacji zdalnej. Powszechna edukacja zdalna związana z pandemią COVID-19 dodatkowo pokazuje, jak ważną funkcję dla dobrostanu dzieci i ich dostępu do edukacji pełnią asystentki i asystenci oraz jak bardzo kadra szkół potrzebuje ich wsparcia. W tym niezwykle wymagającym okresie asystentki i asystenci:

- pomagają zapewnić bezpieczeństwo w społecznościach migranckich i romskich, np. tłumaczą istotne komunikaty związane z higieną podczas pandemii,
- wspierają dzieci oraz ich rodziców i opiekunów prawnych w korzystaniu z Librusa oraz platform do edukacji zdalnej wykorzystywanych w nauczaniu zdalnym,
- pełnią podstawową funkcję edukacyjną i dydaktyczną, gdyż zadania zadawane przez nauczycieli i nauczycielki do samodzielnego zrealizowania są często niezrozumiałe i/lub trudne do zrozumienia dla dzieci z doświadczeniem migracji i dzieci romskich ze względu na niedostateczną znajomość języka polskiego – zwłaszcza, kiedy ich rodzice lub opiekunowie prawni nie mają odpowiedniej wiedzy, wykształcenia lub znajomości języka polskiego, aby udzielić pomocy swoim dzieciom,
- wspierają szkołę w identyfikowaniu trudności, których doświadczają dzieci w sytuacji edukacji zdalnej, w tym m.in. braków sprzętowych, braku pomocy językowej i edukacyjnej ze strony rodziców,
- rozwijają współpracę z organizacjami pozarządowymi, w tym m.in. pomagają zebrać i dystrybuować potrzebny sprzęt komputerowy do nauczania zdalnego dla dzieci, tworzą grupy edukacyjne i społecznościowe online, zapewniając dzieciom możliwość utrzymywania i rozwijania kontaktów społecznych,
- stanowią wsparcie psychologiczne i emocjonalne dla dzieci z doświadczeniem migracji i dzieci romskich, co w czasie pandemii jest niezwykle ważne, ponieważ sytuacja wielu rodzin w tym okresie stała się bardzo trudna ze względu m.in. na pogorszenie sytuacji ekonomicznej czy niepewność dotyczącą możliwości kontynuacji legalnego pobytu w Polsce.

W szkołach, które zatrudniają asystentki i/lub asystentów, to w dużej mierze dzięki nim uczennice i uczniowie z doświadczeniem migracji oraz romscy w trakcie pandemii mieli szansę korzystać z edukacji zdalnej. Pozwoliło to zmniejszać ryzyko tworzenia się różnic edukacyjnych pomiędzy różnymi grupami uczennic i uczniów, związane m.in. z sytuacją ekonomiczną, społeczną i kulturową rodziny.

Praca asystentów i asystentek ma korzystny wpływ na pracę całego oddziału, także dzieci polskich. Umożliwia większe zindywidualizowanie komunikacji z dziećmi i usprawnia przepływ informacji w klasie podczas lekcji. W rezultacie umożliwia zadbanie o potrzeby dzieci z doświadczeniem migracji i/lub dzieci romskich bez uszczerbku dla dzieci polskich. Dzieci korzystające ze wsparcia asystentek i asystentów szybciej uczą się języka oraz szybciej budują relacje w klasie – w rezultacie ich proces integracji jest przyspieszony.

II. Wyzwania, trudności i potrzeby związane z zatrudnianiem w szkołach asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich

Pomimo licznych, opisanych powyżej korzyści związanych z pracą asystentek i asystentów w szkołach, widoczne są również wyzwania systemowe, które wymagają pilnej reakcji oraz aktywnych działań i współpracy instytucji odpowiedzialnych za kształt edukacji formalnej w Polsce:

- 1. Niewystarczająca liczba asystentek i asystentów pracujących obecnie w szkołach w Polsce.**
Z informacji przekazywanych przez dyrekcje i kadre szkół oraz z analiz organizacji pozarządowych wynika, że liczba zatrudnionych asystentek i asystentów jest dalece niewystarczająca w stosunku do potrzeb środowiska szkolnego. Asystentki i asystenci często dzielą swój czas pracy między kilka szkół i klas. W rezultacie nie mają możliwości wspierania dzieci w potrzebnym zakresie i wymiarze

czasu. Bywa że w danej gminie jest tylko jeden asystent lub jedna asystentka, co sprawia, że nie mają możliwości wspierania dzieci w odpowiednim zakresie i wymiarze czasu. Jednocześnie obowiązujące przepisy nie nakładają ograniczeń dotyczących liczby asystentek i asystentów, którzy mogą być zatrudnieni w jednej placówce. W ocenie szkół i organizacji pozarządowych przepis dotyczący zatrudniania asystentek i asystentów w szkołach to bardzo dobre rozwiązanie legislacyjne, dające (w teorii) możliwość zatrudnienia optymalnej liczby asystentek i asystentów oraz określenia zakresu ich zadań adekwatnie do potrzeb szkół. Nie dzieje się tak jednak w praktyce, przede wszystkim ze względu na fakt, że organy prowadzące nie przekazują potrzebnych środków. Wśród dyrekcji szkół brakuje także wiedzy o dobrych praktykach i sposobie pozyskiwania asystentek i asystentów a także zachęty do podjęcia takiego działania.

2. **Wynagrodzenie asystentek i asystentów jest nieproporcjonalnie niskie** w stosunku do ich roli, wymaganych kompetencji (w tym międzykulturowych, interpersonalnych, a nierzadko także dydaktycznych), dobrej znajomości co najmniej dwóch języków (w tym języków tzw. rzadkich) oraz umiejętności pracy z dziećmi i młodzieżą.
3. **Asystentki i asystenci niejednokrotnie są pozbawieni stabilności zatrudnienia** – często pracują w oparciu o umowy cywilno-prawne podpisywane jedynie na okres od września do czerwca, z wyłączeniem wakacji. Niskie wynagrodzenie w połączeniu z brakiem stabilności zatrudnienia utrudnia znalezienie kompetentnych osób do pełnienia tych funkcji oraz utrzymanie ciągłości ich zaangażowania, co wpływa negatywnie na sytuację dzieci z doświadczeniem migracji i dzieci romskich oraz na całe społeczności szkolne i lokalne.

Ponadto w trakcie pandemii praca asystentek i asystentów niejednokrotnie uznawana była przez szkoły i/lub organy prowadzące za bezzasadną, co było argumentowane faktem, że w czasie nauczania zdalnego nie wykonują oni pracy bezpośrednio u boku nauczycielki lub nauczyciela. Tymczasem w trakcie nauczania zdalnego asystentki i asystenci wykonywali dodatkową, trudną pracę, zarówno wychowawczą, jak i dydaktyczną, gdyż to na nich spadał często główny ciężar nauczania dzieci z doświadczeniem migracji i dzieci romskich. Rola asystentek i asystentów powinna być dostrzegana i bardziej doceniana, a funkcja asystentki międzykulturowej / asystenta międzykulturowego powinna zostać wpisana do klasyfikacji zawodów (podobnie jak funkcja asystenta / asystentki edukacji romskiej).

4. **Praca asystentek i asystentów nie jest odpowiednio doceniana.** Asystentki i asystenci są pozycjonowani nisko w hierarchii szkolnej. Na taki stan rzeczy wpływają zarówno aspekty formalne (m.in. niestabilna forma zatrudnienia), jak i czynniki społeczne i instytucjonalne: brak wiedzy o roli asystentek i asystentów wśród kadry szkół, oficjalna nazwa stanowiska w przepisach - w wypadku osób pracujących z dziećmi z zagranicy: „pomoc nauczyciela”, sugerująca niesamodzielność i podrzędność, a także stereotypy i uprzedzenia dotyczące pochodzenia i narodowości osób pełniących te funkcje.
5. **Brak lub ograniczone możliwości doskonalenia zawodowego.** Asystentki i asystenci nie pracują w oparciu o Kartę Nauczyciela, a tym samym nie są objęci systemem doskonalenia. Brakuje oferty szkoleń, warsztatów, kursów i studiów podyplomowych dla asystentek i asystentów, prowadzonych przez instytucje publiczne. Szkolenia i kursy organizowane przez organizacje pozarządowe cieszą się dużym zainteresowaniem, ale nie są prowadzone w sposób ciągły i regularny – przede wszystkim ze względu na brak dostępności środków oraz punktowy sposób ich dystrybuowania. Nie umożliwiają także certyfikacji i nie przekładają się na awans zawodowy i/lub

wzrost wynagrodzenia. Jednocześnie asystentki i asystenci często nie mają możliwości korzystania z odpłatnych szkoleń ze względu na niskie wynagrodzenie.

6. **Asystentki i asystenci często nie mają zapewnionych narzędzi pracy, umożliwiających skuteczną realizację zadań.** Asystentkom i asystentom brakuje dostępu do danych kontaktowych umożliwiających komunikację z rodzicami (co jest niezwykle istotne szczególnie w czasie edukacji zdalnej).
7. **W czasie pracy i wynagrodzeniu asystentek i asystentów często nie są uwzględniane zadania wykonywane poza szkołą:** m.in. wyjazdy do ośrodków dla cudzoziemców (w wypadku pracy z dziećmi będącymi w procedurze wnioskowania o status uchodźcy, mieszkającymi w ośrodkach dla cudzoziemców), wsparcie tłumaczeniowe udzielane podczas wizyt w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, konsultacje z rodzicami (osobiste, telefoniczne i zdalne) prowadzone często w porach wieczornych. Praca asystencka (podobnie jak praca nauczycielek i nauczycieli) jest pracą w środowisku szkolnym oraz w społeczności lokalnej - nie ogranicza się do czasu spędzanego na zajęciach w budynku szkoły (z dziećmi i ich rodzicami / opiekunami prawnymi).

III. Wnioski i rekomendacje

W oparciu o przedstawioną powyżej diagnozę i ekspertyzę, przedstawiamy rekomendacje dotyczące wzmacniania roli asystentek i asystentów międzykulturowych oraz romskich, a tym samym wspierania edukacji i integracji dzieci z doświadczeniem migracji, dzieci romskich oraz całej społeczności szkolnych i lokalnych:

Rekomendacje dla Ministra Edukacji Narodowej oraz Wojewódzkich Kuratorów Oświaty:

1. **Aktywne upowszechnianie zatrudniania asystentek i asystentów** wśród szkół i organów prowadzących, jako skutecznego narzędzia wspierającego edukację i integrację dzieci z doświadczeniem migracji (cudzoziemskich) oraz dzieci romskich, w tym poprzez informowanie organów prowadzących i szkół o możliwości zatrudniania asystentek i asystentów oraz związanych z tym procedurach (np. regularne akcje informacyjne, widoczne informacje i materiały w ramach istniejących narzędzi komunikacji MEN ze szkołami i organami prowadzącymi, wydarzenia upowszechniające to rozwiązanie – także we współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi itp.).
2. **Gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk i standardów współpracy szkół i organów prowadzących z asystentkami i asystentami**, umożliwiających każdej ze stron efektywną, satysfakcjonującą współpracę, budujących pozytywny wizerunek asystentek i asystentów w społecznościach szkolnych oraz wzmacniających ich rolę (we współpracy i w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi oraz samymi asystentkami i asystentami).
3. **Wprowadzenie mechanizmów finansowania zapewniających środki na stabilne i długoterminowe zatrudnianie asystentek i asystentów**, adekwatnie do potrzeb szkół. Wprowadzenie mechanizmów zabezpieczających ciągłość i stabilność zatrudnienia osób pracujących jako asystentki i asystenci także w okresie wakacji i w czasie edukacji zdalnej.
4. **Zaprojektowanie** (w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi oraz samymi asystentkami i asystentami) **ścieżki rozwoju zawodowego asystentek i asystentów oraz zapewnienie oferty i możliwości rozwoju zawodowego**, w tym kursów i studiów podyplomowych

przygotowujących do pełnienia funkcji asystentki bądź asystenta i/lub doskonalenie zawodowe. Asystentki i asystenci powinni mieć stały dostęp do szkoleń i możliwość regularnego uczestniczenia w nich (w tym do szkoleń w zakresie kompetencji cyfrowych, przygotowujących do pracy zdalnej), kursów rozwijających kompetencje pedagogiczne i specjalistyczne (np. pracy z dziećmi dwujęzycznymi, dziećmi z dysfunkcjami i orzeczeniami itp.), a także do studiów podyplomowych (w wypadku osób posiadających wyższe wykształcenie).

5. **Wprowadzenie zawodu asystentki międzykulturowej / asystenta międzykulturowego do Klasyfikacji zawodów i specjalności**, co umożliwi m.in. realizację postulatu opisanego w punkcie 4.
6. **Korzystanie z wiedzy, ekspertyzy i doświadczenia asystentek i asystentów oraz organizacji pozarządowych oraz podejmowanie współpracy z nimi** (w tym wspólne tworzenie rozwiązań systemowych i konsultowanie ich).
7. **Monitorowanie zatrudniania asystentek i asystentów w szkołach** – zbieranie rzetelnych danych o liczbie osób zatrudnionych na tych stanowiskach i miejscu ich zatrudnienia, powszechne/publiczne udostępnianie tych danych oraz ich systematyczne aktualizowanie.

Rekomendacje dla organów prowadzących szkoły:

1. **Przekazywanie środków na zatrudnianie większej liczby asystentek i asystentów** – adekwatnie do realnych potrzeb szkół, także w trakcie nauczania zdalnego związanego z pandemią.
2. **Zapewnianie godnych, stabilnych warunków pracy i zatrudnienia asystentek i asystentów oraz docenianie ich pracy.**
3. **Korzystanie z elastyczności w określaniu zadań asystentek i asystentów**, jaką dają obowiązujące przepisy – dostosowywanie zadania asystentek i asystentów do bieżących potrzeb bez wstrzymywania ich pracy (np. w trakcie edukacji zdalnej, przerw wakacyjnych czy ferii).
4. **Uregulowanie w warunkach zatrudnienia sposobu rozliczania zadań realizowanych poza szkołą**, zwłaszcza jeśli dana osoba pracuje równolegle w kilku szkołach oraz jeśli wymagana jest współpraca asystentek i asystentów z innymi podmiotami (np. z ośrodkiem dla cudzoziemców, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, instytucjami kultury, OPSami itp.). Ponadto zapewnienie finansowania dojazdów do tych placówek, gdy znajdują się one poza najbliższym otoczeniem szkoły.
5. **Zapewnienie asystentkom i asystentom narzędzi, które pozwolą im skutecznie wykonywać ich pracę** (np. dostęp do danych kontaktowych dzieci i rodziców, miejsce w szkole, w którym mogą spokojnie spotykać się z dziećmi i rodzicami).
6. **Korzystanie z wiedzy, ekspertyzy i doświadczenia organizacji pozarządowych oraz podejmowanie współpracy z nimi** - zapraszamy m.in. na stronę www.asywszkole.pl oraz do bezpośredniego kontaktu z podmiotami Koalicji oraz lokalnymi organizacjami.
7. **Gromadzenie i udostępnianie dobrych praktyk** związanych z zatrudnianiem asystentek i asystentów, w celu upowszechniania tego rozwiązania.

8. **Budowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku asystentek i asystentów** oraz docenianie ich roli w szkołach, społecznościach szkolnych i lokalnych.
9. **Monitorowanie zatrudniania asystentek i asystentów w szkołach** – zbieranie rzetelnych danych o liczbie osób zatrudnionych na tych stanowiskach i miejscu ich zatrudnienia, bieżących potrzebach, powszechne/publiczne udostępnianie tych danych oraz ich systematyczne aktualizowanie.
10. **Traktowanie wydatków na zatrudnianie asystentek i asystentów jako inwestycji w edukację i integrację społeczną**

Sygnatariuszki i sygnatariusze:

Organizacje pozarządowe, instytucje, szkoły, grupy nieformalne:

Autonomia, Kraków
AĘ - Polish for foreigners - Barbara Sosnowska-Babik, Kraków
Bilingualism Matters Cracow, Kraków
Dom Otwarty, Warszawa
Fundacja Centrum Badań Migracyjnych, Poznań
Fundacja Dialog, Białystok
Fundacja Graceland, Siemianowice Śląskie
Fundacja Inspiratoria zmian, Warszawa
Fundacja Ukraińskie Centrum Informacyjne, Warszawa
Fundacja Understanding, Kraków
Fundacja w Stronę Dialogu, Kraków
Fundacja Wspierania Kultury i Języka Polskiego im. M. Reja, Kraków
Klasy Przygotowawcze dla Dzieci Obcojęzycznych w Szkole Podstawowej nr 109 im. Edwarda Dembowskiego we Wrocławiu
NOMADA Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego, Wrocław
Poznańska Garażówka
RSO Harangos, Kraków
Stowarzyszenie Dla Ziemi, Bratnik
Stowarzyszenie Interkulturalni Pl, Kraków
Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Warszawa
Stowarzyszenie PORT. Przestrzeń otwarta, Słupsk
Stowarzyszenie Rodzin Wieloetnicznych Family Voices, Warszawa
Szkoła Podstawowa im. 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich w Grupie
Szkoła Podstawowa nr 280 im. Tytusa Chałubińskiego w Warszawie
Szkoła Podstawowa nr 95, Wrocław
Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Warszawa
Ukraińska szkoła „Materynka” w Warszawie

Osoby indywidualne:

Maria Aleksandrovich, nauczyciel akademicki, Akademia Pomorska, Słupsk
Mesut Altun, asystent międzykulturowy, Przedszkole Samorządowe nr 35 w Krakowie, Kraków
Katarzyna Barab, rodzic, Warszawa
Kinga Białek, psycholog międzykulturowa, Warszawa
Vinh Cao Hong, asystentka międzykulturowa, Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Grupa Rodziców Wietnamskich w Warszawie, Warszawa
Katarzyna Chamienia, studentka, Instytut Polonistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa
Magdalena Chustecka, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Józefów
Serhiy Demchenko, pomoc nauczyciela, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 11 w Krakowie, Kraków

Iana Demianchuk, pomoc nauczyciela, Kraków
Dagmara Derda, Warszawa
Magdalena Dębska, nauczycielka, Wrocław
Liudmyła Dubrowska, pomoc nauczyciela, Szkoła Podstawowa nr 55 w Krakowie, Kraków
Tatiana Falkowska, specjalista merytoryczny ds. edukacji i integracji, Fundacja Dialog, Białystok
Joanna Frączek-Broda, trener międzykulturowy
Julia Godorowska, Warszawa
Anna Górecka, nauczycielka, Szkoła Podstawowa nr 109 we Wrocławiu, Wrocław
Małgorzata Górńska, nauczyciel, konsultant Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa
Adriana Grabiszewska, pomoc nauczyciela, Szkoła Podstawowa nr 158 w Krakowie, Kraków
Halina Grzymała – Moszczyńska, Kraków
Joanna Grzymała-Moszczyńska, nauczycielka akademicka, Uniwersytet Jagielloński, Kraków
Anna Hernik
Svitlana Ivanenko, asystentka międzykulturowa, Szkoła Podstawowa nr 62 w Krakowie, Kraków
Natalia Jackulak, nauczycielka, Wrocław
Marija Jakubowycz, prezes zarządu, Fundacja Ternopilska, Żyrardów
Ewa Jupowiecka, edukatorka, Stowarzyszenie Nomada, Wrocław
Rafał Just, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 84 im. Ruchu Obrońców Pokoju we Wrocławiu
Julia Karczewska, nauczycielka, Poznań
Magdalena Kawa, Stowarzyszenie Dla Ziemi, Lublin
Natalia Kertyczak, koordynatorka projektów, Fundacja Edukacja dla Demokracji, Warszawa
dr Marta Kindler, badaczka, Uniwersytet Warszawski, Warszawa
dr Weronika Kloc-Nowak, badaczka migracji, socjolog, Uniwersytet Warszawski, Pruszków
Renata Kocłęga-Hilevsky, psycholog i doradca zawodowy, Kraków
Małgorzata Kołodziej, nauczycielka, Szkoła Podstawowa nr 86 im. prof. J. Sampa, Gdańsk
Ewa Kordzińska, nauczycielka, Warszawa
Irina Koroleva, nauczycielka, Niepubliczna Chrześcijańska Szkoła Podstawowa Uczeń z Oddziałami Integracyjnymi, Kraków
Aleksandra Kosior, nauczycielka, asystentka międzykulturowa, Szkoła Podstawowa nr 84 we Wrocławiu, Fundacja Ukraina, Wrocław
Zoriana Koval, rodzic, Warszawa
Jan Kozakoszczak, student, Warszawa
Karolina Kwiatkowska, Publiczna Szkoła Podstawowa nr 23 w Radomiu oraz Centralna Rada Romów w Polsce Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów, Radom
Teresa Lewandowska, nauczycielka, Kraków
Joanna Ludziejewska, pedagog szkolny, Krzyżowice
Urszula Majcher-Legawiec, Koordynatorka sieci asystentek i asystentów międzykulturowych, Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Dzieci z Niepowodzeniami Edukacyjnymi
Weronika May, rodzic
Marina Mezhidova, rodzic, Białystok

Małgorzata Michalska, nauczycielka, Szkoła Podstawowa nr 340 w Warszawie, Warszawa
Elżbieta Mieszkowska, nauczycielka, Podkowa Leśna
Agnieszka Modzelewska, nauczycielka, Liceum Ogólnokształcące Społeczne nr 17 w Warszawie, Warszawa
Janusz Mucha, Uniwersytet w Białymstoku, Kraków
Iryna Nadvorna, asystentka międzykulturowa, Szkoła Podstawowa nr 90 we Wrocławiu, Wrocław
Monika Nejman, nauczycielka, Szkoła Podstawowa nr 109 we Wrocławiu, Wrocław
Margaret Ohia-Nowak, rodzic, Lublin
Oliwia Oladigbolu, rodzic, Warszawa
Mikołaj Pawlak, nauczyciel akademicki, Uniwersytet Warszawski, Warszawa
Agnieszka Ploch, administrator szkoły, Warszawa
Edyta Podalak, nauczycielka, Szkoła Podstawowa nr 50 we Wrocławiu, Wrocław
Katarzyna Potoniec, edukatorka międzykulturowa, Białystok
Anastazja Pylypenko, koordynator asystentów rodzin romskich, Fundacja Dom Pokoju, Wrocław
Elżbieta Rojek, nauczycielka, Chełm
Tomasz Rudziński, Fundacja Dom Pokoju, Wrocław
Olha Rymartsova, rodzic, Szkoła Podstawowa nr 205 w Warszawie, Warszawa
Anna Schultes, nauczycielka, Buffalo Grove, Illinois, USA
Vitalii Shcherban, nauczyciel, Szkoła Podstawowa nr 108 we Wrocławiu, Wrocław
Kamila Sikora-Szot, nauczycielka, Brzeszcze
prof. dr hab. Krystyna Slany, nauczyciel akademicki, Uniwersytet Jagielloński, Kraków
Joanna Spychała, edukatorka, Szkoła Podstawowa nr 83 „Łejery” im. Emilii Waśniowskiej, Poznań
Iza Stankiewicz, asystentka edukacji romskiej, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 w Elblągu
Ewa Stoecker, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Uniwersytet Jagielloński, rodzic, Kraków
Roksana Stojowska, asystentka edukacji romskiej, Szkoła Podstawowa nr 84 im. Ruchu Obrońców Pokoju we Wrocławiu, Wrocław
Mariia Struhanets, asystentka międzykulturowa, Kraków
Maryna Stupnikava, rodzic, Słupsk
Agnieszka Surma, rodzic, Kamionka
Anna Susek, specjalistka ds. języków romańskich, Warszawa
Joanna Szczepańska, nauczycielka, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Włodawa
Malwina Szczypta, tłumaczka, Głogów
Monika Szulecka, badaczka społeczna, Warszawa
Paulina Szydłowska-Klakła, psycholożka w Poradni psychologiczno-pedagogicznej, doktorantka Psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, Specjalistyczna Poradnia dla Dzieci z Niepowodzeniami Edukacyjnymi, Kraków
Nikodem Szymański, rodzic, Warszawa
Agata Świdzińska, nauczycielka, Lublin
Yuliia Tkachuk, asystentka międzykulturowa, Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Warszawa
Alina Tkachyk, asystentka międzykulturowa, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Sybiraków w Białymstoku
Marzena Tkocz, wykładowca akademicki, Wrocław

Larysa Vychivska, asystentka międzykulturowa, Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Warszawa

Viktor Vychivskiy, Warszawa

Natalia Zhytariuk, rodzic, Warszawa

Ewa Żmijewska, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków

Katarzyna Żoch, asystentka międzykulturowa, Warszawa

Do wiadomości:

Sz. P. Waldemar Flajszer
Łódzkie Kurator Oświaty
al. Kościuszki 120a
90-446 Łódź

Sz. P. Małgorzata Rauch
Podkarpacki Kurator Oświaty
ul. Grunwaldzka 15
35-959 Rzeszów

Sz. P. Kazimierz Mądzik
Świętokrzyski Kurator Oświaty
al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce

Sz. P. Roman Kowalczyk
Dolnośląski Kurator Oświaty
Pl. Powstańców Warszawy 1
50-153 Wrocław

Sz. P. Barbara Nowak
Małopolski Kurator Oświaty
ul. Szlak 73
31-153 Kraków

Sz. P. Beata Pietruszka
Podlaski Kurator Oświaty
Rynek Kościuszki 9
15-950 Białystok

Sz. P. Teresa Misiuk
Lubelski Kurator Oświaty
ul. 3 Maja 6
20-950 Lublin

Sz. P. Marek Gralik
Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty
ul. Konarskiego 1-3
85-066 Bydgoszcz

Sz. P. Aurelia Michałowska
Mazowiecki Kurator Oświaty
Al. Jerozolimskie 32
00-024 Warszawa

Sz. P. Małgorzata Bielang
Pomorski Kurator Oświaty
ul. Wały Jagiellońskie 24
80-853 Gdańsk

Sz. P. Robert Gawęł
Wielkopolski Kurator Oświaty
ul. Kościuszki 93
61-716 Poznań

Sz. P. Krzysztof Marek Nowacki
Warmińsko-Mazurski Kurator Oświaty
al. Piłsudskiego 7/9
10-959 Olsztyn

Sz. P. Michał Siek
Opolski Kurator Oświaty
ul. Piastowska 14
45-081 Opole

Sz. P. Urszula Bauer
Śląski Kurator Oświaty
ul. Powstańców 41a
40-024 Katowice

Sz. P. Ewa Rawa
Lubuski Kurator Oświaty
ul. Jagiellończyka 10
66-400 Gorzów Wlkp.

Sz. P. Magdalena Zarębska-Kulesza
Zachodniopomorski Kurator Oświaty
ul. Wały Chrobrego 4
70-502 Szczecin